

## Vplyv tichých rezerv na finančnú situáciu a výnosnosť podnikateľskej účtovnej jednotky

Miriama Blahušiaková<sup>1</sup>

### Abstrakt

Majetok a záväzky účtovnej jednotky sa oceňujú v súlade so zákonom o účtovníctve, pričom od ich ocenenia sa odvíja aj ocenenie vlastného imania, ktoré predstavuje rozdiel majetku a záväzkov. V prípade, že hodnota vlastného imania vykázaného v súvahe je nižšia, než je jeho skutočná hodnota, dochádza v účtovnej jednotke k vzniku tichých rezerv. Tiché rezervy patria k významným nástrojom finančného riadenia, prostredníctvom ktorého môže účtovná jednotka vplývať na finančnú situáciu a výnosnosť prezentovanú v účtovnej závierke a ovplyvňovať tak v konečnom dôsledku ekonomické rozhodnutia externých používateľov. Príspevok sa zameriava na definíciu a členenie tichých rezerv, riadenie ich vzniku, udržiavania a zániku a dôsledkov efektívneho riadenia tichých rezerv na výslednú finančnú situáciu a výnosnosť účtovnej jednotky.

### Kľúčové slová

oceňovanie, tiché rezervy, manažment tichých rezerv, finančná situácia, výnosnosť

### Abstract

Accounting entity's assets and liabilities are measured according to Act on Accounting. Measurement of equity that represents difference between assets and liabilities depends on measurement of assets and liabilities. In case, the sum of equity presented in the balance sheet is lower than its real value, hidden reserves appear in the accounting entity's accounting. Hidden reserves belong to the significant financial management instruments. Through hidden reserves accounting entity can influence the financial position and performance presented in the financial statements and have an influence on economic decisions of external users. The contribution focuses on definition and classification of hidden reserves, management of their origin, maintenance and disappearance and results of hidden reserves' effective management on final accounting entity's financial position and performance.

### Key words

Measurement, hidden reserves, management of hidden reserves, financial position, performance

### JEL classification

JEL M41 Accounting

## 1 Úvod

Tiché rezervy sú významným nástrojom finančného riadenia. K ich vzniku dochádza v dôsledku zvolenej uplatňovanej bilančnej politiky v konkrétnych podmienkach účtovnej jednotky. Bilančná politika predstavuje subjektívnu aplikáciu účtovných zásad a účtovných metód v konkrétnych podmienkach konkrétnej účtovnej jednotky, za ktorú je zodpovedný manažment účtovnej jednotky. Manažér v praxi uplatňuje premyslené postupy, metódy a formy bilancovania, pričom pri tejto aplikácii nesmie postupovať v rozpore so všeobecne uznávanými

---

<sup>1</sup> Ing. Miriam Blahušiaková, PhD., Ekonomická univerzita v Bratislave, Fakulta hospodárskej informatiky, Katedra účtovníctva a auditorstva, Dolnozemska cesta 1/b, 852 35 Bratislava, [miriama.blahusiakova@euba.sk](mailto:miriama.blahusiakova@euba.sk).

účtovnými zásadami a základnými predpokladmi účtovníctva (Šlosárová and Blahušáková, 2017). Bilančná politika sa aplikuje počas účtovného obdobia pri účtovaní bežných účtovných prípadov, no jej ťažisko je najmä pri účtovnej uzávierke. Manažment účtovnej jednotky by mal bilančnú politiku aplikovať spôsobom, ktorý zabezpečí, že účtovná závierka bude poskytovať verný a pravdivý obraz o finančnej situácii, výnosnosti a zmenách vo finančnej situácii a informácie z nej budú užitočné pre používateľov, ktorí na základe týchto informácií prijímajú ekonomické rozhodnutia. Základnými nástrojmi bilančnej politiky, ktorými sa účtovné zásady a účtovné metódy aplikujú v účtovnej jednotke, sú výber pravidiel účtovania a bilancovania, oceňovanie a formovanie finančnej situácie. Aplikáciou bilančnej politiky najmä v oblasti oceňovania, môžu v účtovnej jednotke vzniknúť alebo sa úmyselne tvoriť tiché rezervy. Tiché rezervy sú charakteristické tým, že nie sú uvedené v súvahe, ani ich nemožno zo súvahy zistiť, preto sa označujú ako tiché (latentné, skryté). Vhodným uplatňovaním bilančnej politiky, prostredníctvom tvorby, udržiavania a rozpúšťania tichých rezerv, môže manažment ovplyvňovať prezentovanú finančnú situáciu a dosiahnutý výsledok hospodárenia.

Cieľom príspevku je analyzovať vplyv a dôsledky riadenia tichých rezerv na výslednú finančnú situáciu a výnosnosť podnikateľských účtovných jednotiek.

## 2 Manažment tichých rezerv

Majetok a záväzky účtovnej jednotky sú oceňované v súlade so zákonom č. 431/2002 Z. z. o účtovníctve v znení neskorších predpisov (ďalej aj „zákon o účtovníctve“). Od ocenenia majetku a záväzkov závisí „ocenenie“ vlastného imania, ktoré je rozdielom medzi majetkom a záväzkami. Subjektívne prístupy manažéra v oblasti oceňovania ovplyvňujú oceňovanie majetku a záväzkov a v nadväznosti na to, aj ocenenie vlastného imania. K rozdielom v ocenení dochádza aj v súvislosti s dôvodmi, ktoré k oceňovaniu viedli. Iný prístup oceňovania sa uplatní pri zostavení riadnej účtovnej závierky, iný prístup v prípade likvidácie podniku alebo jeho časti. Iné dôvody pre oceňovanie majetku a záväzkov má štát, iné akcionári, iné manažment podniku, iné majú úverové inštitúcie. Použitie rôznych spôsobov oceňovania majetku a záväzkov vedie k vzniku rozdielu medzi hodnotou vlastného imania vykázanou v účtovníctve a jeho skutočnou hodnotou.

### 2.1 Podstata a členenie tichých rezerv

Aby hodnota vlastného imania vykázaná v súvahe zodpovedala skutočnosti, malo by byť ocenenie majetku a záväzkov založené na aktuálnych, bežných cenách (realizačná cena, reprodukčná obstarávacia cena, reálna hodnota, súčasná hodnota). Použitie týchto oceňovacích veličín však nie vždy je v súlade s aktuálne platnou právnou úpravou. V Slovenskej republike je napr. používanie reprodukčnej obstarávacej ceny pri oceňovaní majetku od 1. januára 2016 zakázané. V dôsledku tejto nerovnováhy potom vznikajú rozdiely medzi účtovnou hodnotou majetku a záväzkov a ich skutočnou hodnotou. Tieto rozdiely vedú následne k rozdielom v ocenení vlastného imania (ako rozdielu majetku a záväzkov) a môžu viesť k (Fireš and Zelenka, 1997):

- a) vykázaníu fiktívnej výšky vlastného imania vo finančnom účtovníctve,
- b) účtovnému vykázaníu nižšej hodnoty vlastného imania, než je jeho reálna výška.

Ocenenie vlastného imania (hodnota, v ktorej je vykázané vlastné imanie v súvahe) závisí od ocenenia majetku a záväzkov v účtovníctve. Vykázanie vlastného imania v sume vyššej môže byť spôsobené tým, že sa majetok účtovnej jednotky ocenil vo vyššej hodnote, než zodpovedá skutočnosti, resp. záväzky sa ocenili v nižšej sume, než je ich skutočná hodnota. Táto situácia môže byť dôsledkom toho, že sa niektoré položky majetku precenili, alebo sa do majetku zahrnuli neexistujúce položky, že sa niektoré položky záväzkov podcenili, príp. sa niektoré položky existujúcich záväzkov nezahrnuli medzi záväzky vykázané v súvahe.

Účtovné vykázanie nižšej hodnoty vlastného imania je výsledkom nižšieho ocenenia majetku, než zodpovedá skutočnosti, príp. vyššieho ocenenia záväzkov, než zodpovedá skutočnosti. Rozdiel, ktorý v dôsledku tejto skutočnosti vznikne, sa označuje ako tichá rezerva. Tiché rezervy môžeme charakterizovať ako tú časť vlastného imania účtovnej jednotky, ktorá nie je v účtovníctve (v súvahe) vykázaná, preto by sa dali označiť aj ako skrytý (tichý) rezervný fond, resp. skrytý zisk (Soukupová, 2008). K vzniku tichých rezerv dochádza v dôsledku rozdielov medzi skutočnou a účtovnou hodnotou jednotlivých položiek majetku a záväzkov. K vzniku tichých rezerv dochádza vtedy, keď účtovná jednotka podcení niektoré položky majetku, príp. existujúci majetok nezahŕnie medzi aktíva vykazované v súvahe, alebo nadhodnotí ocenenie niektorých položiek záväzkov, príp. vykáže v súvahe neexistujúce záväzky.

Z uvedeného vyplýva, že k vzniku tichých rezerv dochádza v dôsledku rozdielu medzi (Soukupová and Šlosárová and Baštincová, 2004):

- a) nižšou účtovnou hodnotou a vyššou skutočnou hodnotou majetku,
- b) vyššou účtovnou hodnotou a nižšou skutočnou hodnotou záväzkov.

Hoci základným dôvodom existencie tichých rezerv je rozdiel medzi účtovným a skutočným ocenením majetku a záväzkov, existujú aj iné dôvody vedúce k vzniku a zániku tichých rezerv. Niektoré dôvody vedúce k vzniku tichých rezerv nemôže účtovná jednotka ovplyvniť, tiché rezervy vznikajú náhodne, samovoľne, bez úmyslu manažmentu ich vytvoriť, iné dôvody vzniku tichých rezerv sú ovplyvniteľné účtovnou jednotkou a sú vytvárané zámerné. Preto sa aj tiché rezervy členia na (Soukupová, 2008):

- a) neovplyvniteľné tiché rezervy – nevyhnutné, nútene vznikajúce,
- b) ovplyvniteľné tiché rezervy – náhodné, úmyselné.

Neovplyvniteľné tiché rezervy súvisia s nevyhnutnosťou podniku dodržiavať právne predpisy upravujúce oceňovanie a vykazovanie majetku a záväzkov v účtovníctve. Uplatňovanie zásady oceňovania majetku v obstarávacích cenách pri zvyšovaní cien niektorých druhov majetku nad úroveň obstarávacej ceny vedie k vzniku tichých rezerv, ktorých vzniku účtovná jednotka nevie zabrániť. Taktiež uplatnenie zásady opatrnosti, v rámci ktorej sa nevykazujú nerealizované zisky, ale naopak sa vykazujú nerealizované straty, vedie k rovnakému výsledku.

Ovplyvniteľné tiché rezervy vznikajú buď náhodne, alebo má účtovná jednotka snahu zámerné ich vytvárať. Náhodné rezervy vznikajú napr. v dôsledku uplatňovania odhadov v účtovníctve (odhad sumy rezervy, odhad sumy opravnej položky, odhad doby životnosti – používania majetku a pod.) alebo napr. v dôsledku ocenenia zásob vlastnej výroby bez zahrnutia výrobných nákladov. K úmyselnej tvorbe tichých rezerv dochádza, ak účtovná jednotka zámerné podhodnocuje majetok, resp. nadhodnocuje záväzky (neaktivovaním majetku, zámerným nezahrnutím výrobných nákladov do vlastných nákladov zásob vlastnej výroby, nadmernými odpismi, účtovaním tvorby nadmerných, resp. neoprávnených rezerv a pod.). Takéto tiché rezervy sa považujú za delikty.

Z hľadiska podstaty vzniku tichých rezerv ako nevykázaných častí vlastného imania, t. j. väzby na príslušnú časť vlastného imania, delíme tiché rezervy na (Fireš and Zelenka, 1997):

- a) výsledkové,
- b) kapitálové.

Výsledkové tiché rezervy možno chápať ako nevykázanú časť fondov tvorených zo zisku, nerozdeleného zisku minulých rokov, resp. výsledku hospodárenia za bežné účtovné obdobie po zdanení. Výsledkové tiché rezervy sa môžu viazať na realizovaný alebo nerealizovaný výsledok hospodárenia. V prípade, že sa viažu na realizovaný výsledok hospodárenia, k ich vzniku dochádza nadhodnotením nákladov alebo podhodnotením výnosov, ktoré tvoria

výsledok hospodárenia. V prípade, že sa tiché rezervy viažu na nerealizovaný výsledok hospodárenia, nemajú vplyv na vykázaný výsledok hospodárenia za dané účtovné obdobie. Ich vznik sa prejaví ako tzv. nerealizovaný výsledok hospodárenia, ku ktorému dochádza napr. v prípade zvýšenia ceny určitého majetku nad jeho účtovnú hodnotu, ktorú však nemožno v dôsledku uplatňovania realizačného princípu v rámci zásady opatrnosti účtovne zachytiť.

Kapitálové tiché rezervy majú pri svojom vzniku podobu nevykázanej hodnoty kapitálových vkladov a k ich vzniku dochádza pri podhodnotení vecných vkladov do podniku alebo pri zvyšovaní základného imania vecnými vkladmi. Vecné vklady vo forme rôznych druhov majetku sa oceňujú reálnou hodnotou, ktorej stanovenie môže byť nepresné z dôvodu subjektívneho prístupu, a to dáva možnosť vzniku kapitálových tichých rezerv v prípade podhodnotenia týchto vecných vkladov.

Ďalšie hľadiská členenia tichých rezerv sú (Soukupová, 2008):

- a) súvahové hľadisko
  - tiché rezervy viazané na položky majetku,
  - tiché rezervy viazané na položky záväzkov.
- b) časové hľadisko
  - tiché rezervy dlhodobé,
  - tiché rezervy krátkodobé.
- c) hľadisko právnej prípustnosti
  - tiché rezervy prípustné,
  - tiché rezervy neprípustné – delikty.
- d) hľadisko tajnosti
  - tiché rezervy tajné,
  - tiché rezervy netajné.

Tiché rezervy viažuce sa na položky majetku vedú k zníženiu celkovej bilančnej sumy, naopak, tiché rezervy viažuce sa na položky záväzkov nespôsobujú zmenu celkovej bilančnej sumy, dochádza iba k zmene pomeru medzi vlastným imaním a záväzkami na strane pasív. Dlhodobé tiché rezervy sa viažu na položky dlhodobého (neobežného) majetku alebo dlhodobých záväzkov. Krátkodobé rezervy sa viažu na položky krátkodobého (obežného) majetku alebo krátkodobých záväzkov. Výnimkou je situácia, keď sú tiché rezervy viazané na neobežný majetok, ktorého zostávajúca doba životnosti je kratšia ako jeden rok, vtedy sú tieto tiché rezervy považované za krátkodobé. Tiché rezervy sa označujú aj ako skryté, pretože sa nevykazujú v súvahe. O niektorých tichých rezervách sú účtovné jednotky povinné informovať v poznámkach účtovnej závierky, v rámci informácií o oceňovaní, príp. informácií, ktoré vysvetľujú a dopĺňujú položky súvahy. Ide najmä o informácie týkajúce sa zmien v spôsobe oceňovania, odpisovania, časového rozlíšenia, tvorby rezerv, opravných položiek a pod. Informácie o tajných tichých rezervách sú spravidla veľmi cenené a môžu sa stať predmetom nekalých obchodných praktík (Fireš and Zelenka, 1997). K informáciám o tajných tichých rezervách má zväčša prístup iba úzka skupina top manažmentu, tieto informácie sú chránené, aby neprenikli na verejnosť a k externým používateľom, aby iba účtovná jednotka mohla profitovať z ich existencie. Je prirodzené, že účtovné jednotky nebudú zverejňovať informácie o ovplyvniteľných rezervách, ktorých tvorba, resp. zánik hraničia s deliktom. Informácie o neovplyvniteľných tichých rezervách by však mohli zvýšiť kvalitu prezentovaných informácií pre ekonomické rozhodnutia používateľov, preto by používatelia informácií z účtovnej závierky mali byť informovaní o existencii tichých rezerv. O existencii tichých rezerv by však nemali byť informované nepovolane osoby.

## 2.2 Vznik, udržiavanie a zánik tichých rezerv

Vznik, udržiavanie a zánik tichých rezerv sa označuje ako **obrat tichých rezerv**. V období, v ktorom tiché rezervy vznikajú, spôsobujú, že časť zisku nie je v účtovníctve vykázaná. Keď podnik dosahuje vysoký zisk, môže si ho tvorbou tichých rezerv znížiť. Naopak, keď podnik dosahuje nízky zisk, rozpúšťaním tichých rezerv, môže svoj výsledok hospodárenia vylepšiť a prezentovať aj lepší obraz o svojej finančnej situácii, než zodpovedá realite.

Výsledkové tiché rezervy vznikajú všeobecne v dôsledku podhodnotenia majetku alebo nadhodnotenia záväzkov v účtovníctve. K podhodnoteniu majetku môže dochádzať v rámci všetkých položiek majetku vykazovaného na strane aktív v súvahe. **Vznik tichých rezerv** môže byť podmienený nasledujúcimi skutočnosťami:

- a) zvýšenie trhovej ceny dlhodobého nehmotného majetku a dlhodobého hmotného majetku odpisovaného aj neodpisovaného počas doby používania – toto zvýšenie hodnoty sa v účtovníctve nezobrazí z dôvodu dodržiavania zásady opatrnosti, majetok je v účtovníctve podhodnotený a vzniká neovplyvniteľná tichá rezerva.
- b) voľba metódy odpisovania dlhodobého nehmotného majetku a dlhodobého hmotného majetku odpisovaného – v prípade uprednostnenia zrýchleného odpisovania; stanovenia kratšej doby odpisovania, než zodpovedá reálnej dobe využívania majetku v účtovnej jednotke; voľby metódy odpisovania, ktorá nezodpovedá skutočnému opotrebeniu majetku (napr. skutočnosť, keď účtovná jednotka používa pre potreby účtovníctva odpisy vyčíslené podľa zákona č. 595/2003 o dani z príjmov v znení neskorších predpisov, ďalej aj „zákon o dani z príjmov“); z dôvodu náročnosti stanovenia doby životnosti nehmotného majetku a pod., dochádza v prvých rokoch odpisovania k podhodnoteniu majetku v účtovníctve, a tým k vzniku ovplyvniteľných tichých rezerv.
- c) nezahrnutie všetkých vedľajších nákladov súvisiacich s obstaraním nakupovaného majetku do obstarávacej ceny, resp. nezahrnutie všetkých nákladov súvisiacich s výrobou zásob do vlastných nákladov. Pri zásobách vlastnej výroby sú súčasťou vlastných nákladov priame náklady vynaložené na výrobu alebo inú činnosť, príp. aj časť nepriamych nákladov, ktoré sa vzťahujú na výrobu alebo na inú činnosť. V tomto prípade je náročné určiť, ktoré nepriame náklady majú byť súčasťou vlastných nákladov, či celá výrobná réžia, alebo len jej variabilná časť, či uvažovať aj s podielom správnej rézie a pod. V dôsledku tejto skutočnosti je majetok v účtovníctve podhodnotený a vzniká ovplyvniteľná tichá rezerva.
- d) možnosť voľby aktivovania / neaktivovania nehmotného majetku a hmotného majetku hnutelného charakteru, ktorého doba používania je dlhšia ako jeden rok, ale ocenenie nižšie, než stanovuje príslušný právny predpis – v prípade, že sa účtovná jednotka rozhodne takýto majetok neaktivovať, ale účtovať ho rovno do nákladov, dochádza k podhodnoteniu majetku a k vzniku ovplyvniteľných tichých rezerv.
- e) tvorba neopodstatnených opravných položiek alebo opravných položiek v nadmernej výške, čím dochádza k podhodnoteniu majetku a vzniku ovplyvniteľných tichých rezerv.
- f) rast trhových cien cenných papierov a podielov, ktoré sa ku dňu, ku ktorému sa zostavuje účtovná závierka, neoceňujú reálnou hodnotou. Tieto cenné papiere a podiely zostávajú ocenené v obstarávacej cene, ktorá nezodpovedá vyššej skutočnej hodnote, čím dochádza k podhodnoteniu majetku a vzniku neovplyvniteľných tichých rezerv.

Nositeľmi tichých rezerv môžu byť aj záväzky, aj keď v prípade záväzkov vznikajú tiché rezervy zriedkavejšie. Najčastejšie dochádza k vzniku tichých rezerv v prípade dlhodobých záväzkov, ktoré by sa mali oceňovať v súčasnej hodnote budúcich peňažných výdavkov. Právne predpisy a účtovná prax však uprednostňuje ich oceňovanie v menovitej hodnote, ktorá je vyššia ako súčasná hodnota budúcich peňažných výdavkov. Oveľa častejším nositeľom tichých rezerv v prípade záväzkov sú rezervy ako záväzky s neistým časovým vymedzením alebo

neistou výškou, z čoho vyplýva potreba odhadovať ich sumu. Tiché rezervy viažuce sa na rezervy vznikajú najmä z týchto dôvodov:

- a) tvorba rezerv v nadmernej výške – záväzky sú v účtovníctve nadhodnotené, vzniká ovplyvniteľná tichá rezerva.
- b) tvorba rezerv na náklady, ktoré nikdy nevzniknú – záväzky sú v účtovníctve nadhodnotené, vzniká ovplyvniteľná tichá rezerva.
- c) zánik dôvodu existencie rezervy – ak pominú dôvody, ktoré vyvolali potrebu tvorby rezervy, rezerva by mala byť zúčtovaná alebo zrušená. V opačnom prípade vzniká tichá rezerva.

Tiché rezervy sa viažu aj na účty časového rozlišovania. Účtovaním nákladov, resp. výnosov do obdobia, s ktorým nesúvisia, môže účtovná jednotka ovplyvňovať dosiahnutý výsledok hospodárenia. Tiché rezervy vznikajú v prípade nadhodnotenia výdavkov budúcich období. Posudzovať vznik tichých rezerv pri položkách časového rozlišovania má význam najmä v prípade ich dlhodobého charakteru.

Ako už bolo uvedené, tiché rezervy sa viažu vždy na určitého nositeľa, ktorým je konkrétny druh majetku alebo záväzku a s týmto nositeľom sú aj viazané v účtovnej jednotke. So zánikom nositeľa (jeho vyradením z účtovníctva) dochádza aj k zániku tichých rezerv. Pokiaľ chce účtovná jednotka využívať výhody plynúce z existencie tichých rezerv, je pre ňu dôležité, **udržiavať a riadiť tiché rezervy**. V prípade, že niektoré tiché rezervy zaniknú, je nevyhnutné nové tiché rezervy vytvoriť. V prípade neobežného majetku odpisovaného zotrávajú tiché rezervy v účtovnej jednotke dlhšie obdobie, čo je pre riadenie tichých rezerv výhodné. Postupným znižovaním sumy ročného odpisu však tiché rezervy postupne zanikajú. Čo sa týka riadenia tichých rezerv, výhodné je vlastniť položky neobežného majetku, ktorý sa neodpisuje, napr. pozemky, ktoré sú v účtovníctve evidované v pôvodnej obstarávacej cene, ale ich skutočná trhová cena je oveľa vyššia. Tu je reálna možnosť dlhodobej existencie tichých rezerv, viažucich sa k tomuto majetku, v účtovnej jednotke. Z hľadiska riadenia je dôležité, aby účtovná jednotka udržiavala objem tichých rezerv na požadovanej úrovni, a preto by mala byť pripravená na náhodný vznik a zánik neovplyvniteľných tichých rezerv, ktoré sú dôsledkom vývoja trhových cien. Okrem toho by sa účtovná jednotka mala zamerať nielen na udržanie určitého objemu tichých rezerv, ale mala by klásť dôraz aj na ich štruktúru. Na charakter štruktúry a objemu tichých rezerv vplyva aj odvetvie, v akom účtovná jednotka pôsobí.

**K zániku tichých rezerv** dochádza vtedy, keď sa ich „nositeľ“ vyradí z účtovníctva, t. j. dôjde k úplnému odpísaniu a následnému vyradeniu majetku, dôjde k poklesu trhovej ceny na úroveň účtovnej hodnoty majetku, ukončeniu výroby zásob, predaju majetku, na ktorý sa viazala tichá rezerva, zrušeniu nadmerne vytvorenej, resp. neopodstatnene účtovanej rezervy, a pod. Z hľadiska ovplyvniteľnosti zániku tichých rezerv môžeme tiché rezervy členiť na (Fireš and Zelenka, 1997):

- a) tiché rezervy nutne zanikajúce,
- b) tiché rezervy s dobrovoľným zánikom.

Tiché rezervy môžu zanikať z rôznych dôvodov. Nutne zanikať môžu z dôvodu poklesu bežných (trhových) cien na úroveň obstarávacej ceny, resp. z dôvodu ukončenia odpisovania položiek neobežného majetku. V prípade dobrovoľne zanikajúcich tichých rezerv má vedenie účtovnej jednotky možnosť ovplyvniť okamih a mieru rozpustenia tichých rezerv, napr. zúčtovaním opravnej položky, zrušením fiktívnej rezervy. Zúčtovanie (zrušenie) nadmerných (teda nevyčerpaných) rezerv v hospodársky menej úspešných obdobiach môže byť nástrojom, ako zastrieť zlú finančnú situáciu účtovnej jednotky (Kovanicová, 2005). Dochádza tak k rozpúšťaniu tichých rezerv, a teda k zvyšovaniu výsledku hospodárenia..

### 2.3 Dôsledky existencie tichých rezerv na finančnú situáciu účtovnej jednotky

Ako už bolo uvedené, tiché rezervy sú nástrojom finančného riadenia, pretože ich tvorbou, resp. rozpúšťaním môže manažment účtovnej jednotky ovplyvňovať dosiahnutú výšku výsledku hospodárenia a tým vplývať na poskytovanie pozitívneho obrazu o výsledkoch svojho podnikania pre používateľov. V prípade, že účtovná jednotka dosahuje vysoký zisk v snahe vyhnúť sa plateniu vysokých daní, vie tento zisk tvorbou tichých rezerv znížiť. V prípade, že dosahuje stratu, príp. nízky pozitívny výsledok hospodárenia, rozpúšťaním tichých rezerv môže tento výsledok hospodárenia upraviť smerom nahor a vylepšiť tak obraz o svojej finančnej situácii a výnosnosti.

Vhodne využívaná možnosť tvorby, udržiavania a zániku tichých rezerv môže byť jedným z vhodných nástrojov finančného riadenia účtovnej jednotky v rôznych situáciách (Fireš and Zelenka, 1997).

Účelné riadenie tichých rezerv znázorníme na príklade ovplyvňovania finančnej situácie a výnosnosti prostredníctvom zvolenej odpisovej metódy. Predpokladajme, že účtovná jednotka obstarala v máji 01 výrobné zariadenie, ktorého odhadovaná doba používania je 6 rokov. Skutočnú mieru opotrebenia by vyjadrovali rovnomerné odpisy. Účtovná jednotka sa však rozhodla odpisovať zariadenie zrýchlenou metódou odpisovania, pričom z hľadiska zjednodušenia výpočtu základu dane, účtovný odpis bude zhodný s odpisom vyčísleným v súlade so zákonom o dani z príjmov. Vývoj odpisov, účtovnej hodnoty, skutočnej hodnoty majetku a následný vývoj tichej rezervy je zobrazený v tabuľke 1.

Tab. 1: Vznik tichých rezerv pri odpisovaní

Rok odpisovania	Účtovné zobrazenie		Skutočné zobrazenie		Tichá rezerva
	Účtovný odpis	Účtovná hodnota	„Skutočný“ odpis	Skutočná hodnota	
01	100 000	800 000	100 000	800 000	0
02	250 000	550 000	150 000	650 000	100 000
03	200 000	350 000	150 000	500 000	150 000
04	150 000	200 000	150 000	350 000	150 000
05	100 000	100 000	150 000	200 000	100 000
06	50 000	50 000	150 000	50 000	0
07	50 000	0	50 000	0	0

Zdroj: vlastné spracovanie

Ako vidno z tabuľky 1, tichá rezerva nevznikne v účtovnej jednotke hneď v 1. roku odpisovania majetku, ale až v 2. roku odpisovania. Účtovná hodnota zariadenia je v 2. roku odpisovania v sume 550 000 eur, zatiaľ čo skutočná hodnota, ktorá je vyjadrením rozdielu vstupnej ceny a skutočnej miery opotrebenia, je v sume 650 000 eur. Výrobné zariadenie je v účtovníctve podhodnotené a dochádza k vzniku tichej rezervy v sume 100 000 eur. V účtovnej jednotke došlo k zníženiu výsledku hospodárenia o 100 000 eur v porovnaní s výsledkom hospodárenia, aký by účtovná jednotka dosiahla, keby zaúčtovala odpisy vyjadrujúce skutočnú mieru opotrebenia výrobného zariadenia. V tomto prípade účtovná jednotka zámerné znížila výsledok hospodárenia, čím môže sledovať platenie nižšej dane z príjmov, príp. chce ušetriť časť výsledku hospodárenia pre interné potreby, vyhnúť sa vyplácaniu vysokých podielov na zisku (dividend) a pod. V tejto súvislosti je dôležité uviesť, že tento spôsob nie je v rozpore s právnou úpravou, pretože voľba spôsobu, metódy odpisovania je plne v kompetencii vedenia účtovnej jednotky (manažmentu). Avšak tento postup je už na

hranici bilančného deliktu, pretože účtovný odpis nevyjadruje verne a pravdivo skutočné opotrebenie výrobného zariadenia. Ako vyplýva z tabuľky 1, hodnota tichej rezervy sa v treťom a štvrtom roku ešte zvýšila, avšak v piatom roku odpisovania opäť klesla na hodnotu 100 000 eur. Toto je signál pre účtovnú jednotku, ktorá ak si chce zachovať hodnotu tichých rezerv na určitej úrovni, musí hľadať nové spôsoby tvorby tichej rezervy.

V prípade, že účtovná jednotka vlastní pozemok, majetok, ktorý sa neodpisuje, z dôvodu rastúcich trhových cien dochádza k vzniku neovplyvniteľnej tichej rezervy, keďže v podmienkach Slovenskej republiky je tento majetok zaúčtovaný v účtovníctve a vykázaný v účtovnej závierke v historickom ocenení. Príklad riadenia tichých rezerv v prípade neodpisovaného majetku uvádzame v tabuľke 2. Predpokladajme, že účtovná jednotka kúpila v účtovnom období 01 pozemok v celkovej sume 300 000 eur. Vývoj trhovej ceny a tichej rezervy je uvedený v nasledujúcej tabuľke.

Tab. 2: Vývoj tichých rezerv v prípade rastu cien neodpisovaného dlhodobého majetku

Účtovné obdobie	Ocenenie		Tichá rezerva
	Účtovná hodnota	Trhová cena	
01	300 000	300 000	0
02	300 000	320 000	20 000
03	300 000	350 000	50 000
04	300 000	340 000	40 000
05	300 000	360 000	60 000

Zdroj: vlastné spracovanie

V dôsledku rastu trhovej ceny v druhom a treťom účtovnom období vznikla v účtovnej jednotke neovplyvniteľná tichá rezerva, ktorá bola v druhom účtovnom období v sume 20 000 eur, v treťom účtovnom období v sume 50 000 eur. Tento druh majetku nie je možné v súlade so zásadou opatrnosti (neúčtovaním a nevykazovaním nerealizovaných ziskov) v prípade rastu cien preceniť na vyššiu cenu, preto je majetok evidovaný v účtovníctve v pôvodnej obstarávacej cene. Vo štvrtom účtovnom období došlo k poklesu trhovej ceny o 10 000 eur, tento pokles však v účtovníctve nebude účtovaný. Rovnako nebude účtované ani zvýšenie trhovej ceny v piatom účtovnom období. Účtovná jednotka môže o vývoji cien pozemku informovať používateľov informácií z účtovnej závierky v poznámkach účtovnej závierky. Neobežný odpisovaný majetok je jeden z dôležitých nástrojov riadenia tichých rezerv. Keďže tento majetok dlhodobo pôsobí v účtovnej jednotke, je nositeľom dlhodobých tichých rezerv.

Ako bolo uvedené, nositeľom tichých rezerv nemusí byť iba majetok, ale aj záväzky. Typickým nositeľom tichých rezerv sú rezervy ako záväzky s neistým časovým vymedzením alebo výškou. V prípade, že účtovná jednotka účtuje rezervy v neoprávnenej sume, alebo účtuje tvorbu rezerv na náklady, ktoré nikdy nevzniknú, dochádza k nadhodnoteniu záväzkov v účtovníctve, zníženiu výsledku hospodárenia a k vzniku tichej rezervy.

Predpokladajme, že účtovná jednotka tvorila v účtovnom období 01 dlhodobú rezervu (na 2 roky) na záručné opravy v sume 200 000 eur. Suma tejto rezervy je nadhodnotená, pretože na základe niekoľkoročných skúseností a analýz sa priemerná hodnota záručných opráv pohybuje v sume 150 000 eur (interná informácia, ktorá externým používateľom nie je k dispozícii). Účtovná jednotka argumentuje zvýšenú hodnotu rezervy na záručné opravy nárastom predaja



v danom účtovnom období v porovnaní s predchádzajúcimi účtovnými obdobiami. V nasledujúcom účtovnom období 02 došlo k zúčtovaniu (použitiu) rezervy na záručné opravy v sume 140 000 eur. Zároveň účtovná jednotka účtovala tvorbu novej rezervy na záručné opravy za účtovné obdobie 02 v sume 180 000 eur. V účtovnom období 03 tvorila rezervu na záručné opravy v sume 200 000 eur a došlo k zúčtovaniu (použitiu) rezervy v sume 160 000 eur. Vzhľadom na vyššie uvedenú skutočnosť je zrejmé, že v každom z účtovných období bola suma tvorených rezerv nadhodnotená a dochádzalo k vzniku tichých rezerv. Vznik tichých rezerv viažucich sa na rezervy je zobrazený v tabuľke 3.

Tab. 3: Vznik tichých rezerv viažucich sa na rezervy

Účtovné obdobie	Tvorba rezervy		Použitie rezervy	Tichá rezerva
	Účtovná hodnota	Skutočná hodnota		
01	200 000	150 000	150 000	50 000
02	180 000	150 000	140 000	30 000
03	200 000	150 000	160 000	50 000

Zdroj: vlastné spracovanie

Ako vidno z tabuľky 3, účtovná jednotka tvorila v každom účtovnom období rezervu na záručné opravy v sume vyššej, ako jej vznikali náklady súvisiace s použitím rezervy. V účtovných obdobiach 01 a 03 tým došlo k zníženiu výsledku hospodárenia o 50 000 eur a v účtovnom období 02 o 30 000 eur. V stĺpci „Použitie rezervy“ je vyčíslená reálna suma nákladov súvisiaca so záručnými opravami, od ktorej by sa mala odvíjať hodnota rezervy účtovaná a vykázaná v účtovnej závierke. Nadmernou tvorbou rezerv účtovná jednotka udržiava hodnotu tichých rezerv na požadovanej úrovni, aby v prípade horších výsledkov hospodárenia, mohla zúčtovaním nepotrebné rezervy upraviť výsledok hospodárenia želaným smerom.

Vznik, udržiavanie a zánik tichých rezerv, t. j. existencia tichých rezerv má svoje pozitívne aj negatívne dôsledky. Základným dôsledkom existencie tichých rezerv je skutočnosť, že informácie poskytované účtovníctvom o majetku a záväzkoch, na ktoré sú viazané tiché rezervy, a tým aj o vlastnom imaní, neposkytujú skutočný obraz o podniku (Soukupová, 2008). Hoci existencia tichých rezerv je skôr internou, než verejnou záležitosťou účtovnej jednotky, informácie o ich existencii majú vplyv na rozhodovanie sa aj externých používateľov účtovných informácií.

Pozitívnym dôsledkom existencie tichých rezerv je skutočnosť, že v období ich vzniku, dochádza k zníženiu výsledku hospodárenia, naopak v období, keď účtovná jednotka dosahuje nízky zisk, príp. stratu, môže rozpustením tichých rezerv vykázať želaný zisk. Tieto skutočnosti vedú k stabilizácii vykazovanej sumy výsledku hospodárenia, čo má následne vplyv aj na vytváranie pozitívneho obrazu o účtovnej jednotke u externých používateľov, na jednoduchší prístup účtovnej jednotky k cudzím zdrojom financovania, resp. získavanie týchto cudzích zdrojov za výhodnejších podmienok, na zvyšovanie, príp. stabilizáciu dividend vyplácaných akcionárom, resp. na možnosť získania nových investorov.

Cieľom účtovnej jednotky nemusí byť iba stabilizácia výsledku hospodárenia. Účtovná jednotka môže tvorbou tichých rezerv zámerne znižovať zisk s cieľom zabrániť nadmerným požiadavkám akcionárov na výplatu dividend a použiť takto ušetrené prostriedky pre svoj rozvoj. Tiché rezervy tak predstavujú lacný zdroj financovania účtovnej jednotky. Taktiež vďaka nižšej sume vlastného imania je skutočná vnútorná hodnota akcie vyššia ako tá, ktorá sa

počíta na základe informácií z účtovníctva. Znižovanie, resp. zvyšovanie zisku tvorbou, resp. rozpúšťaním tichých rezerv môže mať taktiež vplyv na kurz akcií. Náhly pokles výsledku hospodárenia môže viesť k zníženiu záujmu o akcie účtovnej jednotky, k poklesu trhových cien akcií, čo môžu využiť majoritní, resp. významní akcionári, ktorí sú informovaní o dôvodoch tohto poklesu, na relatívne lacné odkúpenie akcií od drobných akcionárov.

Negatívnym dôsledkom tichých rezerv sú riziká, ku ktorým ich existencia v účtovných jednotkách môže viesť. Informácie poskytované účtovnou jednotkou, ktoré sú ovplyvnené existenciou tichých rezerv, sú z pohľadu viacerých účtovných období neporovnateľné. Rozpúšťanie tichých rezerv môže účtovná jednotka využiť v tých účtovných obdobiach, v ktorých dosahuje horšie výsledky hospodárenia a zakrývať tak skutočnú finančnú situáciu a výnosnosť. Riadenie tichých rezerv môže viesť k znevýhodňovaniu a poškodzovaniu drobných akcionárov a verejnosti.

### 3 Záver

Prostredníctvom oceňovania ako nástroja bilančnej politiky môže manažment účtovnej jednotky ovplyvňovať celkovú finančnú situáciu a výnosnosť účtovnej jednotky prezentovanú v účtovnej závierke. Od ocenenia majetku a záväzkov závisí ocenenie vlastného imania, pričom pokiaľ je hodnota vlastného imania vykázaná v súvahe nižšia, než je jeho skutočná hodnota, dochádza k vzniku tichých rezerv. Tiché rezervy sa označujú aj ako skryté alebo latentné rezervy, pretože pokiaľ o nich účtovná jednotka neinformuje v poznámkach účtovnej závierky, používatelia informácií z účtovnej závierky sa k informáciám o ich existencii nedostanú. Všeobecne k vzniku tichých rezerv dochádza vtedy, keď je majetok účtovnej jednotky podhodnotený alebo záväzky účtovnej jednotky sú nadhodnotené.

Tiché rezervy sa členia podľa viacerých hľadísk, pričom základné členenie je podľa toho, či účtovná jednotka môže, alebo nemôže ovplyvňovať ich vznik, udržiavanie, zánik. Podľa tohto hľadiska členíme tiché rezervy na ovplyvniteľné a neovplyvniteľné. V prípade, že účtovná jednotka vhodnou voľbou bilančnej politiky môže ovplyvňovať obrat tichých rezerv, hovoríme o ovplyvniteľných tichých rezervách. Riadenie týchto tichých rezerv je niekedy na hranici deliktu. Typickým príkladom vzniku ovplyvniteľných tichých rezerv je skutočnosť, keď účtovná jednotka nezahrnie všetky zložky obstarávacej ceny do ocenenia príslušného majetku, drobný hmotný a nehmotný majetok účtuje priamo do nákladov bez aktivácie tohto majetku, alebo účtuje rezervy na náklady, ktoré nikdy nevzniknú a pod. V prípade, že tiché rezervy vznikajú a zanikajú samovoľne bez zásahu účtovnej jednotky, hovoríme o neovplyvniteľných tichých rezervách. K vzniku neovplyvniteľných tichých rezerv dochádza napr. vtedy, keď účtovná jednotka vzhľadom na právnu úpravu nemôže preceniť majetok, ktorého skutočná hodnota je vyššia ako hodnota vykázaná v účtovníctve.

Riadenie tichých rezerv má v konečnom dôsledku dopad na finančnú situáciu a výnosnosť prezentovanú v účtovej závierke. V účtovných obdobiach, v ktorých účtovná jednotka dosahuje vysoký výsledok hospodárenia, môže výsledok hospodárenia tvorbou tichých rezerv znížiť. Naopak v účtovných obdobiach, kedy dosahuje stratu, príp. nízky zisk, rozpúšťaním tichých rezerv môže tento výsledok hospodárenia ovplyvniť pozitívnym smerom. Manažment tichých rezerv by mal byť zameraný nielen na udržiavanie určitého objemu tichých rezerv, ale aj na ich štruktúru. Zánik tichej rezervy viažucej sa k určitému nositeľovi by mal byť automaticky nahrádzaný novým nositeľom a novou tichou rezervou. Pokiaľ chce účtovná jednotka vedome využívať výhody spojené s existenciou tichých rezerv, je pre ňu výhodné, ak ich môže podľa svojej vôle udržiavať. Pokiaľ účtovná jednotka nemá možnosť regulovať existenciu tichých rezerv, môže nastať situácia, že sa potenciálne výhody využitia tichých rezerv pre účtovnú jednotku objavia v nevhodný okamih a môžu sa stať pre ňu nevýhodou.

Dôsledky manažmentu tichých rezerv sú rôzne, pozitívne aj negatívne. Pozitívnym dôsledkom je stabilizácia výsledku hospodárenia, čím dochádza k zvýšeniu dôveryhodnosti

účtovnej jednotky pre používateľov, stabilizácii dividend, jednoduchšiemu získaniu externých zdrojov financovania, či nových investorov, k vytváraniu interného zdroja financovania použiteľného na rozvoj účtovnej jednotky. Tiché rezervy predstavujú bezplatný vlastný zdroj financovania, čo môže ovplyvniť priemernú cenu zdrojov financovania. Negatívnym dôsledkom je skutočnosť, že dochádza k zakrývaniu horšej finančnej situácie, nemožnosti porovnať informácie v rámci viacerých účtovných období, k zníženiu trhovej ceny akcií (čo v konečnom dôsledku nemusí byť iba negatívny jav), zakrývaniu neefektívnej činnosti manažmentu a pod. Negatívnym dôsledkom riadenia tichých rezerv môže byť aj skutočnosť, že operácie s tichými rezervami sú veľmi často spojené s bilančnými deliktami.

**Príspevok bol spracovaný v rámci riešenia grantovej úlohy KEGA č. 026EU-4/2016 Potreba skvalitnenia účtovných informácií s využitím nadnárodných úprav, osobitne IFRS, v legislatívnych podmienkach Slovenskej republiky v rozsahu 100%.**

### Literatúra

- [1] Fireš, B., Zelenka, V. (1997): *Oceňování aktiv a dluhů v účetnictví*. Praha: Management Press.
- [2] Kovanicová, D. (2005). *Finanční účetnictví: světový koncept : IFRS/IAS* (5. aktualiz. vyd). Praha: Polygon.
- [3] Soukupová, B., Šlosárová, A., Šlosár, R., Juhászová, Z., Krišková, P., Szász, M., & Mateášová, M. (2008). *Účtovníctvo vo finančnom riadení*. Bratislava: SÚVAHA.
- [4] Soukupová, B., Šlosárová, A., Baštinčová, A. (2004): *Účtovníctvo*. Bratislava: IURA EDITION.
- [5] Šlosárová, A., Blahušiaková, M. (2017): *Analýza účtovnej závierky*. Bratislava: Wolters Kluwer.
- [6] Zákon č. 431/2002 Z. z. o účtovníctve v znení neskorších predpisov.
- [7] Zákon č. 595/2003 Z. z. o dani z príjmov v znení neskorších predpisov.